

لسیاں اڈیکاں

پڑھیا لکھیا ہونا حیاتی داسباب اے۔ جیہدا دل ایس پاسے رُجھ گیا، اوہدے لئی چنگا بھلا عذاب ہون دے نال نال اک سوادی سفروی اے۔ اجیہا سواد کوئی اُن پڑھ نہیں چکھ سکدا۔

صادق جدوں لاہور نہیں سی آیا۔ اوہنوں دُنیا داپتا ای نہیں سی۔ نئے جیسے قصبے وچ رہندیاں اوہنوں ایہہ احساس دی کدے نہیں سی ہویا پئی اوہ پنیڈ وائے۔ اوہناں دا چنگا کھانا پیندا گھر سی۔ نانا پٹواری، دادا سکول ماسٹر تے پیو محکمہ مال وچ کلرک۔ واہ واہتھ شتھ مارلیندا، پڑھے لکھے چٹ کپڑے اکھواندے۔ نانے دادے ایسے قصبے وچ خورے کیہڑیاں پُٹھیاں توں وسدے آرہے سن۔ ایس لئی قصبے دی وسوں وچ اوہناں دی اک تھاں سی، اک سیہان سی۔ خانوادے دے بابے تے۔۔۔۔۔ بڈھیاں سیانیاں بڑا تڑکے آکھدیاں۔ ”دُھ دُھ ہوندا اے تے پانی پانی۔ اوہناں دے خانوادے وچ آج تک نہ کوئی باہروں آئی تے نہ کوئی گئی۔ ساڈے لہودی لہر شُدھ لگی آرہی اے۔“ ساکا چاری اندرواندی۔ میری دھی تیرے گھر تے تیری بھین میرے گھر۔ نہ کوئی رنڈی رونا، نہ کسے نال اٹ کھڑکا۔ امن چین نال حیاتی لنگھ دی۔ تھوڑی بوہتی اک دو جے کولوں شکایت ہوندی وی تے کسے ویلے تے مُک جاندی۔ وگدے پانی نوں بھانویں کتاں ڈانگ سوٹا مارو۔ اوس تے وگدیاں ای رہنا ہوندا اے۔ صادق دے گھر برادری وچ ایہہ بڑی مان والی گل سی۔

ریت دے مطابق صادق اپنے بال پئے توں ای اپنے مامے دے گھر منگیا گیا سی۔ جیوں جیوں وڈا ہوندا گیا۔ لائق فائق ہوندا گیا۔ مُلک دے وڈے تے اُچے کالج وچ داخل ہون دی وجہ کر کے، تے اُنج وی طبعیت داروایتی گھٹا مٹی لہہ گیا۔ پینٹ شینٹ، بُوٹ جراباں پاکے جدوں انگلیں، ساکیں ملن جانداتے مسیر، پھچھیر، ملویر وغیرہ ٹیاراں دے ساہ سنگھڑن لگ پیندے۔ رُت نے مُونہ مہاندراوی سوہنا دتا سی۔ برادری وچ ویہ شادی، تیل مہندی دے موقع تے اوہدا بوہتا جان نہیں سی ہوندا۔ کیوں جے اوہ پڑھا کل ہون دے نال نال گُجھ شرمائل وی سی۔ پرفیروی جد کدی بوہتے سکے تے نیڑے دے کزن داویہ ہوندا تے اوہ بھانویں سدے نوں کتاں وی ٹالدا، پر جانا پئے ای جاندا۔ اوس ویلے اوہدے پودی دھون آکڑی ہوئی دُوروں دسدی۔ اکھٹاں چمک رہیاں ہوندىاں ماں تے مامے دیاں ٹوہراں ویکھن والیاں ہوندىاں دُور نیڑے دیاں ساکنیاں نوں سُنَا کے آکھدیاں۔

”شالا، جوانیاں مانے، جیوند ارہوے۔ اک اے پرکھل وچ دیوا۔ ماں دے کلیجے ٹھنڈرہوے۔“

صادق دی منگیت سُدھی جی عام گھر یلو گڑی سی۔ ناں سی نسیم بیگم۔ نسیم بیگم عرف رُت جوانی، مایاں دی ستویں اولاد سی۔ اددوں پہلاں دو بھیناں تے چار بھرا اگرٹ کچھڑ رُت دے کے کھوہ لیندا رہیا۔ ایسے کر کے جداوہ جی، صادق دے مامے اوہدا ناں رُت جوانی رکھیا۔ مامے مامی دوٹواں رُل کے بھین دی جھولی پاندیاں آکھیا:

”لے بھین! ایہہ میرے وٹوں تیتوں خیرای۔ تیری ہو کے جیوندی رہوے۔“

صادق دی عمر اوس ویلے بارہاں (12) تیراں (13) دَرہیاں دی سی۔ کُجھ نہیں سی پتا منگنی دا مطلب کیا اے؟ ویہ تے دُور دی گل سی۔

ماں پونے دی ایہہ سوچدیاں پئی تونہہ جوان ہون وچ اچے چرے منڈے نوں پڑھائی ول لاچھڈیا۔ تے پڑھائی وچ ہے وی اوہ چنگا سی۔ رت جوائی دے مگر فیر بھین بھرانوں دی چوکی لین لگ گئی۔ سارے جیون جوگے ہوئے۔ اوہ نکلے بھین بھراؤواں نوں کھڈوندی، سائندھی ہوئی ہوئی اپنی ہور ہی سی۔ اپنے ویہ شیاہ بارے سوچن دا اوہنوں ویہل وی گھٹ ملد اتے نالے لوڑ وی کیہ سی۔ برادری وچوں سب توں سوہنے تے سب توں لائق منڈے نال اوہ منگی ہوئی سی۔ کوئی بولی مارے یا پتا گاوے۔ اوہدی جنتی نوں۔

پوہ ماگھ دے دن، کڑا کے دادند وچن والا پالا۔ سکی ماسی دی گڑی دے دیاہ دے دن رکھے گئے۔ صادق ایم اے فلسفہ دے آخری امتحان دی تیاری کر رہی سی۔ سد آئی۔ اوس بوہت ترے پائے پئی اوہ نہیں آسکدا۔ پر ماں دی اگڑد۔۔۔!

”توں کتھوں آؤنا اے۔ شریکاں نوں دسنا نہیں پئی توں بوہت پڑھ گیا ایں تے اگے ودھ گیا ایں۔ ہن رساں ریتاں سب ایویں لگدیاں نیں۔ ہوندا ہاں کسے تائے چاچے یا پھوپھی دے دھی پتر داویاہ۔ توں نسیاں آؤنا سی۔ میں تے تینوں نکلے ہوندے توں ایسے لئی ٹوڑ دتاسی۔ شکر اے رت دا۔“

ایہناں دناں وچ اوس اپنی ماں نوں اک دن اک کے اکھ ای دتا۔
”ہے تے سچ! ٹوڑیا ای اے۔“

اوس دیہاڑے ماں اوہدے نال وٹی وٹی رہی تے اوہدے اُتے وی اُداسی چھائی رہی تے دل وچ اکلا پے داہٹ جیہا رہیا۔ اوہ ول ول ٹھنڈیاں ساہواں بھر داسی۔

پنجاب وچ مہندی دی رات جگراتے دی رات ہوندی اے۔ اوہ کسے نہ کسے طراں رات دے دس وے اُپر گیا۔ بجلیاں بل رہیاں سن، تنبو کنناں تنیاں ہوئیاں سن، چہل پہل، ماسی دے گھر بڑی رونق سی۔ دلاں وچ وچ گج کے رساں ہور ہیاں سن۔ گلیاں سنیاں تے چپ چان۔ اوہ سد ہامردانی میٹھک وچ جاتھا۔ علیک سلیک تے چھیاں شھیاں پے چکیاں تے کھانا ورتا گیا۔

دلاں وچ گاؤن والیاں گڑیاں نوں تے خورے کھان پین داوی ہوش نہیں سی۔ ڈھولکی، ڈھولا، تاڑی تے پٹے۔ اک توں اک چڑھدا پٹالاء کے آرہی سی۔ صادق داسا را دھیان اوہدرا سی۔ لفظاں ول بولاں ول۔ اواز اں تے اواز اں راہیں سنہیاں ول۔ جیہناں ول عام آدمی دا دھیان وی نہیں جاندا۔

ایہناں ٹپیاں راہیں تے اوہنوں انج لگا جویں کوئی اوسے نوں ای ونگار رہی اے۔ خورے ایہہ اوہدی منگیتر نسیم سی؟ نہیں، اوہ نہیں ہوسکدی۔ اوہنے اپنے جی نوں سمجھایا۔ اوہدے کول اپنی مت کدوں اے؟ تے دوہے اوہ اچے مسیں دساں و رہیاں دی ہونی اے۔ ”جھٹی جیہی“، نسیم وچ صادق نوں کدے کوئی دکشی نہیں سی نظر آئی۔ گھر والیاں لئی اوہ اوہدی سب گجھ سی۔ پر اوہدے لئی اوہ گجھ وی نہیں سی۔
فیر کھڑکدا اک پتا آیا۔

سُوٹ	بُوٹ	جُراہاں	نِیں
رُوپ	تہانوں	رَب	دِتا
اُتوں	پڑھیاں	کِتاباں	نِیں

”لے بی صادق باؤ۔ ایہہ پتا تیرے لئی آیا اے۔“

صادق تھوڑا شرماجیہا گیا تے ہسن لگ پیا۔ فیروس ایہہ ٹچکر کرن والے مُنڈے نوں، جیہدا ناں رفیق سی، ہولی جیہا چکھیا۔
 ”ایہہ گڑی ہے کون؟ سمجھدار لگدی اے۔“

”آہو۔ دُوروں نیڑیوں ساڈی پھٹھی دی دھی بھین لگدی اے۔ توں جان داہوئیں گا۔ بھاء سجاد نوں۔ سول ہسپتال وِچ ڈسپنسراے نا! واہ وا پڑھن لکھن والے لوک نیں۔ گڑی بارہویں وِچ پڑھدی اے۔ آکھدی اے ڈاکٹر بنے گی۔“ پنجاب دیاں برادریاں وِچ مرد عورت دا اک دوجے کولوں ایویں اوہلا ہوندا اے۔ کوئی پردا نہیں ہوندا۔ پر فیروسی صادق نوں ہُن توڑی پتا نہیں سی پئی اوہناں دے شریکے وِچ اوہ لوک وی ہُن جیہڑے گڑیاں دی تعلیم تے یقین رکھدے نیں۔ اوس دن مگروں تے صادق نوں جویں چٹک جیہی لگ گئی۔ اوہ گلئیں باتیں ماں کولوں سجاد ڈسپنسراے چکھداتے ماں اختا ہو کے جواب دیندی۔
 ”آخو۔ ہے تیرے دادا کیاں ولوں، تیری پھٹھی لگدی اے۔“

پُتر۔ پر پین ذرا آزاد جیہے لوک۔“

کیہ مطلب؟۔ ”اک واری تے صادق چکھ ای لیا۔“

”کڑیاں نوں وی پڑھنے پاؤندے نیں۔“

”تے چنگا کر دے نیں۔“

”کھیہ چنگا کر دے نیں۔ تینوں پتا اے گڑیاں پڑھ لکھ کے کیہ کر دیاں نیں؟“

کیہ کر دیاں نیں؟

صادق دی چنتا ہو رو دھ رہی سی۔

”مُونہ زور ہو جاندا یاں نیں۔۔۔ تے فیڑ گڑیاں دے سکول کالج بند ہو جانے چاہیدے نیں۔ صرف مُنڈے ہی پڑھن۔“ صادق نے گل اگانہ ٹوری۔

”مُنڈیاں دی گل ہو راءے۔ پر تینوں اوہناں دی کیہ لہ لگ گئی اے؟ توں بھانویں سولال (16) پڑھ تے بھانویں ولایت تڑجا۔
 ویاہ تیرا نسیم نال ای کرنا اے۔“ ماں نے پُتر دے دل دی آپ ای پھڑلی۔

”پڑھنے دا ایہہ مطلب نہیں پئی وڈیاں دیاں کیتیاں وِچ کھیہ پاؤ۔“

”ماں! میرا نسیم دا کسے طراں وی جوڑ نہیں بن دا۔“ صادق وی دل دی کھول دتی۔

”آؤ کیکھ لو جے۔ صادق دے پیو ذرا ایہدراؤنا۔ میں نہ آہندی ساں پئی پکھنڈ پے جانا اے۔ اپنے گئیں سُن لو۔“

صادق دا پیو جیہڑا اُسے ای ویہڑے وڑیا سی۔ پریشان جیہا ہو کے مَنجے تے بہہ گیا۔

”جھیڑا کیہ اے؟“

”کہند اے میں نسیم نال ویاہ نہیں کرنا۔ اوہ اُن پڑھ اے تے ہان دی وی نہیں۔“

”میں تے تینوں پہلے دن ای دسیا سی۔“

میاں بیوی دی آپس وچ چھڑ پئی تے صادق چُپ کر کے باہر کھسک گیا۔ فیراوسے شامی لاہور ٹر گیا۔ فائنل دے امتحان سرتے کھڑے سن تے اتھے نواں رہن پئے رہیاسی۔

امتحان مکیاں نواں چر ہو گیا۔ صادق نوں گھر جان دی کوئی ایڈی کالھ نہیں سی۔ کدے کدے چٹھی راہیں خیر خیریت دس دیندا۔ رھیں دی وجہ ایہہ دسد اکہم لہر ہیاواں۔

فیرا اک دم چٹھی سُنیا آؤنا بند ہو گیا۔ ماں بیویوں ایہہ تے پتاسی پئی پڑھن لکھن وچ بوہتی دلچسپی لیندا اے۔ نالے ایہہ خیال وی آؤندا پئی کتے رُسیانہ ہووے۔ مہینے تے مہینے لنگھ گئے۔ اخیر پیو آپ تیا کرن لاہور ٹر گیا۔ یاراں دوستاں نوں چکھیا دسیا۔ ہوٹل دے سپرنٹنڈنٹ تے فیرا کالج دے پرنسپل نوں ملیا دو نواں اکو گل آکھی۔

”میاں صاحب! منڈے گھنڈے نیں۔ تے نالے امتحان مکیاں مگروں ادارے دی ذمہ داری مک جاندی اے۔ تئیں اپنے طور تے لہ سکدے او تے لہ نؤ۔“ فیرا کئی چراں مگروں دس پئی بے صادق تے کراچی ٹر گیا سی کم لہن۔ کتھے گیا کجھ پتا نہیں۔ کم لہا کہ نہیں لہا؟

”انکل جی! چتانا کرو۔ اوہ کوئی اتانا تے ہے نہیں۔ آپے مُڑ آوے گا۔ دھکے دھکے کھا کے۔“ صادق دے اک نیڑے دے یار نے تسلی دیندیاں آکھیا۔

”کراچی! ساڈے لئی پردیس اے۔ کا! او تھے ساڈا دُوروں نیڑیوں کوئی نہیں رہندا۔ اوہ دے کسے یار بلی دا پتا دسو پتر کوئی تھوہ ٹھکانا؟ میں آپ رجاواں گا کراچی۔ لہاں گا پتر نواں۔

صادق علی ولد نصیر علی ولد کبیر علی نواں۔“ اوہ اکھڑ جیہا گیا تے فیرا اپنے نال کلاں کردا کراچی جان والی گڈی چڑھ گیا۔۔۔ لہ لہا کے کجھ چر مگروں صادق دا پیو کراچیوں سکھنا پرت آیا۔

اک وار فیرا دُعاواں تے اڈیکاں تیر ہو گئیاں۔ آساں ماٹھیاں نہیں سن پندیاں۔ ماپیاں دا ہر نفس آؤندا جاندا صادق صادق آکھدا۔ نسیم ویہاں (20) اکیاں (21) ورہیاں دی ہو کے بوہتا اڈیکن لگ پئی۔ ہر ویلے ہر دن تا نگھ رہندی۔

خورے کسے سویرے کچے پکے ہنیرے چوں، کسے شام دی دھوڑ چوں اوہدا شہری بابو۔ اوہدا صادق۔ ابھر کے ویہڑے آوڑے۔۔۔ اوہدا شہری بابو تے کوئی نہ آیا پر اک دن اچن چیت اوہدا خط ماپیاں ول آ گیا۔ ماپیاں نواں خط دیکھ کے چاہ چڑھ گیا۔ صادق دی ماں خط سُنن لئی بے چین سی پر جدوں صادق دے پیو نے خط پڑھیا تے اوہدی بے بسی جیہی چیک نکل گئی۔ اوس آکھیا: ”صادق دی ماں خط وچ لکھیا اے پئی تیرے پڑھے لکھے پتر نے ہُن کدی وی ساڈے متھے نہیں لگنا۔“ ایناں آکھ کے اوہ برسٹی ویہڑوں باہر چلا گیا تے صادق دی ماں دل پھڑ کے بہہ گئی۔ ”ہُن کیہ بنے گا۔۔۔ ہُن کیہ بنے گا؟“

مشق

1- تھلے دتے غلط بیانات نوں صحیح کر کے لکھو۔

الف: افسانے دے کردار حقیقی ہوندے نیں۔

ب: افسانہ صرف لطف لین لئی پڑھیا جاندا اے۔ ایہدا زندگی دے مسئلے نال کوئی تعلق نہیں ہوندا؟

ج: افسانے دی کہانی سچی ہونی چاہیے۔

د: افسانہ پڑھ کے مکمل کہانی کا احساس ہونا چاہیے۔ پڑھنے والے کہانی دے اگلے حصے دی پیاس محسوس نہیں کر دے کہ اگانہہ کیہ ہووے گا۔

ہ: افسانے وچ کوئی اخلاقی سبق نہیں ہوندا تے نہ ای معاشرے دیاں خرابیاں اُتے چوٹ ہونی چاہیے۔

2- افسانہ لمبیاں اڈکیاں دا خلاصہ اپنے لفظاں وچ لکھو۔